

РІДНИЙ КРАЙ

Українська часопись, виходить у Києві що-тижня.

1908 р.

Число 9.

7 Березня.

Передплата приймається у Києві, в конторі „Рідного Краю“, на Маріїнсько-Благовіщенській ул., № 97.

Передплата від 1го Січня до кінця року 4 карб., з пересилкою; окреме число 8 к. Заграницю 6 карб. Окремі числа за границею по 10 коп., на вокзалах залізниць по 10 коп.

За переміну адреси треба платити 20 коп.

За оповіщення в „Рідному Краю“ після тексту треба платити за один рядок (стрічку) колонки петита 15 коп. Спереду тексту плата вдвоє, за поміщення оповістки вдруге, втретє—дешевше.

Листи і рукописи треба засилати по адресі: Київ, редакція „Рідного Краю“, Маріїнсько-Благовіщенська улица, № 97.

Рукописі мають бути написані правописом „Рідного Краю“ і тільки з одного боку листа.

По потребі, редакція скорочуватиме і виправлятиме рукописі.

До кожної рукописі має бути приложено підпис авторовий і його адреса.

Не прийняті до „Рідного Краю“ праці вертаються авторам за їх кошт, а як не будуть взяті в редакції 2 місяці, то знищуються.

Вірші й інші дрібні речі не вертаються зовсім.

Зміст: До українського жіноцтва—*М. Д. Державна Дума. Вісті. На Україні. Вибори до галицького сойму. Вірші—В. Війченко. Півтора оселедця—О. Пчілки. Вірші—Л. Волошки. Із суддівської практики—Е. Копиля. Українське слово й мистецтво. Бібліографія. Жіноча часопись. Сватоплук Чех (некролог). Дописи. Оповістки.*

М Е Т А.

ЧАСОПИСЬ УКРАЇНСЬКИХ ПОСТУПОВИХ ЖІНОК.

Виходить в Галичині, у Львові, двічі на місяць.

Видає і відповідає Дарія Старосольська. Випускає Редакційний Комітет.

Передплата до кінця року 3 корони, окреме число 10 сотиків.

Адреса: *Львів, Ринок, № 10.*

ВИДАВНИЦТВО *є. ЧЕРЕНОВСЬКОГО.*

Вийшла з друку і вишукана на продаж: Популярно-Наукова Бібліотека № 1.

Юр. СІРИЙ,

ПРО СВІТ БОЖИЙ

Бесіди по природознавству з 65 малюнками
100 стр. ціна 30 коп.

Того-ж автора: **ЖИТТЯ РОСТИН** (готується до друку).

Ця видання в книгарні Л. Ізиковського, Київ, Хрещатик, № 29.

РІДНИЙ КРАЙ

часопись тижнева,—літературна й громадська,
з місячним додатком

„МОЛОДА УКРАЇНА“.

Виходить в Києві, під редакцією О. Косач. (Олени Пчілки).

ЦІНА: на рік—4 кар., на пів-року—2 кар., на 3 місяця—1 кар.

„МОЛОДА УКРАЇНА“ окреме—2 кар. на рік.

За границю: на рік з додатком „Молода Україна“—6 карб.; на пів-року—3 карб.

Рідний Край без Молодої України—3 карб. на рік; на півроку—1 карб. 60 коп. і на чверть року—85 коп.

Адреса Редакції й контори: Київ, Благовіщенська, № 97

УКРАЇНСЬКІ УЗОРИ.

Збірник *Олени Пчілки.*

3-тє видання. Ціна 1 р. 25 к.

Продається в Києві в „Українській Книгарні“ (Безаківська, 8) і книгарні Л. Ізиковського (Хрещатик); в Полтаві—в книгарні Г. Маркевича (Булвар Котляревського); в Житомирі—в книгарні Совинського (Б. Бердичевська.)

До українського жіноцтва

По часописях пройшла звістка, що у Червні сього року буде всеросійський з'їзд жіноцтва у Петербурзі.

З різних країв великої держави збереться жіноцтво радитись про поважні потреби жіночого життя. Будуть міркувати, як і чим у всіх пекучих питаннях крайового життя може допомогти жіноцтво, що за останній час так рветься до громадського життя, до громадської праці. Думаю, що на цім з'їзді виникне й національне питання, про незадоволення потреби вільного розвитку різних народів, що складають нашу державу. Коли ми пригадаємо історію національного розвитку різних народів, ми побачимо, що жіноцтво у цьому рухові має велике значіння. Хто перший розвиває, виховує духовні сили, усі почуття дитини? Хто перший ворухить у дитини почуття й прихильність до рідного слова, як не мати?—вона ще над колискою, перша бачить, як починає розгорятись божая іскра в дитини, вона перша направляє її по шляху духовного розвитку. Чи не мати ж—перша може направити дитину на стежку щирого громадського життя?

Все це може й мусить взяти на увагу жіноцтво, освічене, свідоме жіноцтво, що добре розуміє потреби свого народу, свого краю.

Це все, звичайно, можна сказати й про наше, українське жіноцтво. Поки-що не судила йому доли мати свою національну школу й відповідну освіту, таку щоб могла дати справедливе розуміння потреб свого народу. Скрізь по жіночих наших школах панує офіціальна освіта, що не дає щирих правдивих відомостей про життя українського народу.

Не вчаться наші доньки в школах а ні своєї мови рідної, ні літератури, не вчать і правдивої історії свого народу... Ог через що не легко виховуватись свідомим українським жінкам. Коли підіймається питання взагалі про жіночий поступовий рух, про громадську роботу жіноцтва,—наше українське жіноцтво мусить зібрати всі свої сили, щоб заявити про всі свої громадські потреби, й свого краю, народу, і намітити ті шляхи, як треба йти на-далі у поступовому рухові українського життя.

Але перше ніж їхати українським жінкам на загальний всеросійський з'їзд,—треба облічитися в своїх силах, обміркувати всі потреби свого краю, свого народу, і тоді вже там, у Петербурзі, виявити усі ці потреби і поміркувати, як, ідучи поруч з жіноцтвом інших народів, здобувати краще життя для всіх і для України. Там, на з'їзді жіноцтва усіх народів держави, наші українські жінки повинні рішучо заявити про всі ті пекучі потреби великого краю, численного народу.

Але ж їх голос буде мати велику вагу тоді, коли вони виступлять яко самостійна спілка, на рівних правах із спілками інших народів.

У нас на Україні є де-які жіночі товариства, як наприклад—у Харькові „Общество трудящихся женщин“, київські подібні товариства; але не можна сподіватись, що ті товариства виконують те, що слід зробити перед з'їздом. На наш думку, краще всього окрім українським діячам взяти на себе працю і скласти українську жіночу спілку, скликавши хоч би Великодними святами особну нараду у більших містах України, для обміркування всієї справи. Про такі з'їзди могли-б похлопотатись і наші Просвіти. Ми сподіваємось, на Україні є чимало свідомого жіноцтва, що відгукнеться щиро на такий заклик.

М. Д.

Державна Дума.

Засідання 1-го Вережня.

(Про посольство в Японії і про «умовне увільнення» арештованих).

На черзі нове обміркування законопроекту про те, щоб у Японії, в г. Токіо, замість імператорської російської місії було—посольство.

Крупенський вніс поправку до цього законопроекту, через те Дума повернула законопроект в комісію, щоб його було розглянуто разом з поправкою і знову введено в Думу в найближче засідання.

Опріч кількох дрібниць, обміркування законопроекту, поданого міністром справедливости, про „условное освобождение“ (увільнення арештантів до строку, під певною умовою) займає знов мало не ціле засідання в Думі. Справа ця дуже поважна. Річ іде про ту встанову (вона єсть по де-яких інших державах), що арештованого,—коли тюремний уряд скаже, що він шанується, подає надію на добре поведіння,—увільняють з тюрми, одпускають до строку, з тією умовою, щоб він шанувався й на волі; коли-ж він знов попадеться на лихому вчянку, то його знов посадять у тюрму, завдавши ще далеко строгішої кари,—бо тоді йому буде присуджено до одсижування в тюрмі ще й увесь той час, що він не досидів, як його було увільнено на-віру, під умовою.

Отже міністр справедливости, полавши нарис закону про таке «умовне увільнення», хотів, щоб Дума його затвердила.

Та не всім членам Думи той закон сподобався: проти його були й крайні праві і ліві: одні через те, що не хотіли-б давати ніякої пільги злочинцям, не хотіли-б випускати їх з тюрми ні при яких

умовах; а другі через те, що не хотіли-б здавати арештованих на ласку тюремного уряду, та на дідіди всякого доводиця, хоч би й на волі. Інші міркували й те, що не в тюрмах діло, а в тім, щоб були кращі умови життя.

Де-які члени говорили за те, щоб закон про увільнення арештованих прийняв:

Макеудов казав, що цей закон дуже милостивий, що він полегчить долю арештованих; тільки треба, щоб присуд про те, чи одпустити чи не одпустити арештованого, давав не тюремний уряд, а які небудь сторонні опекуни, залежні тільки від міністра справедливості.

Люц і Аджемов теж говорили за те, що закон про увільнення до строку—добрий, що треба тільки, щоб сама громада пеклувалась про долю випущених арештантів, щоб громаді ніхто не завважав між иншим і у цих добрих заходах.

Бобринський теж хвалив закон про увільнення до строку, казав, що в Росії багато людей попадає в тюрму через свою темноту, що більша частина руських арештантів не злочинці, а нещасні люди, і що через те слід прийняти закон про одпускання їх до строку, під нагляд.

Проти самого обмірковування закону виступили соціал-демократи:

Гегечкорі, представник партії соціал-демократів, сказав, що замість законів про тюрми—треба подумати, через що бувають злочинства: вони бувають через ту кривду, що завдають класи нетрудаці людям трудящим. У ґрунті злочинства лежить не лиха воля злочинця, а соціальна причина, склад життя. Таким робом злочинство залежить, наприклад, від ціни на хліб. Перше ніж уводити той закон про увільнення з тюрем, треба рішити питання земельне та питання про безробітних. Маючи на увазі все це, соціал-демократична фракція зовсім удержується від подавання голосу про тюремний закон.

Ті члени, що були *проти* закону, підходячи з иншого боку,—говорили так:

Марков, *правий* депутат від Курської губ. казав, що закон про увільнення до строку треба відкинути вже через саме те, що закон цей не дасть ніякого полегшення долі арештованих, бо й на волі вони будуть увесь час тремтіть, чи не посадять їх знов у тюрму. Коли ж треба провести закон про увільнення арештантів через те, що в наших тюрмах надто тісно, то все-ж таки в сій тюремній справі до поради стануть не добродійні товариства й опекуни, а тюремщики, тюремні надзирателі, бо все-ж таки вони стоятимуть до арештантів найближче і, маючи в руках їх долю, привчатимуться тільки орудувати по своїй волі й химерній охоті. *Проти* того треба уважити на вимоги життя. Злочинство побільшилось. Маємо не тільки заборців, терористів, не тільки грабіжників, а експропріаторів, маємо падців—„ліюмінаторів“. Народ хоче не

поменшення а побільшення строгости. Через те закону про одпускання злочинців не можна прийняти.

Никитюк, *селянин*, сказав:—Не слід ніяк випускати злочинців, бо наші виборці-селяне говорили нам, щоб ми не жалували конокрадів, та інших злодіїв. Нехай сидять, коли того заслужили.

Правди в Росії вже й так нема, а той закон про випускання арештантів тільки розведе хабарство. Багатий визволиться швидче, а бідний сидітиме до кінця.

Міністр справедливості, Щегловитов, сказав довгу промову, обороняючи свій законопроект. Він казав, що не всі злочинці однакові: між арештантами є багато людей смирних, таких що попалися в тюрму випадком, а тим часом сім'я їх, оставшись без господаря, приймає лихо й муку. Таких арештантів можна одпускати. Боятися, що через новий закон цовиходять на волю заборці й конокради—нема чого, бо таких злочинців засилають на каторгу. Думати, що новий закон поменшить строгость до злочинців—не слід; навпаки тепер виходить полегкість для злочинців, бо тюрми дуже переповнені, нікуди сажати лиходіїв, і вони не несуть належної кари; поки в тюрмах сидить багато не дуже важких злочинців, таких, що їх можна-б одпустити, важвіші злочинці застаються на волі, бо їм нема місця в тюрмі. На останку, даремне таку не хорошу думку мають про тюремщиків, що вони при новому законі будуть розбіратися, привчатися до сваволі, що їх можна підкуплять,—се такі люди, що теж доказали своє розуміння обовязку і здатність до того, щоб жертвувати собою. При тім у проєкті вказано, які особи окріч тюремщиків будуть орудувати справою увільнення арештантів. Тюрми можна і слід до якої міри спорожнити, бо се дуже потрібно. Закон слід прийняти.

На цьому засіданні справи не рішили ніяк, одложили до другого разу.

Де-які депутати говорили, вийшовши з засідання, що вони до сеї пори мали охоту піддержати закон про увільнення, але їм не сподобалося—коли міністр так уже прямо казав, що того увільнення бажано тільки через тісноту в тюрмах, та через те, щоб ослобонилося місце для нових арештованих.

Засідання 4-го Березня.

(Продовження суперечок про до-строчне увільнення Субсидія пароплавання).

З початку засідання приймається й передається в Державну Раду законопроект про асигнування коштів на збудування моста через річку Велику в городі Пскові.

По черзі йдуть далі суперечки про до-строчне увільнення.

Бобрінський І-й заявляє, що праві будуть голосувати проти закону проекту, бо він не відповідає дійсному життєві.

Окрім урядовців ми кладемося, але всій тюремній адміністрації не довіряємо. Коли тюрми переповнені, то треба строїти нові, а не розпускати злочинців по всій Росії. На підставі цього, фракція правих подала пояснення, чому вона буде голосувати проти законопроекту.

Ляхницький заявив, що трудова група буде голосувати за прийняття законопроекту, хоч і вважає, що при теперішніх умовах російського життя цей закон не дасть тих наслідків, що можна було б від нього сподіватись.

Священники Дмитрів, Рознатовський та Генецький в своїх промовах вказували на велике значіння законопроекту, — він має бути одною з тих праць, що народ жде від Думи.

Ізнецов од імені соціал-демократів заявив, що на їх думку законопроект не має милостивого завдання, — його внесено ради того, щоб вишукати місце для нових арештованих; через те соціал-демократи ухиляються од голосування.

Після суперечок, Дума більшістю голосів проти правих постановила розглянути законопроект на дальшому засіданні по статтях.

На черзі розглядання законопроекту про допомогу коштами російському товариству пароплавання.

Дума постановила розглянути і цей законопроект на другім засіданні по окремих статтях.

Вісті

♦♦ **Зміна присуду Стеселеві.** Стеселеві Височайше замінено смертний присуд на сидіння в кріслі 10 літ, з позбавленням чинів і орденів.

♦♦ **Міністерський циркуляр** Міністерство внутрішніх справ розіслало губернаторам циркуляра з предписанням доглядати за просвітними інституціями, а особливо за народними університетами.

♦♦ **Приватні університетські курси.** Міністерство народної освіти дозволило профессорів Ростовцеву відкрити в г. Юрьеві, (Дорпаті), приватні університетські курси природознавчих та медичних наук. Курси відкриваються з тою метою, щоб дати жінкам і чоловікам освіту — подібну університетській. Професорський персонал курсів складається з професорів та доцентів Юрьєвського університету.

♦♦ **Сінодська заборона.** Синод розіслав усім архиєреям циркуляра про те, що Синод забороняє єпархіяльним з'їздам і окремим причтам посилати свої постанови й прохання в Синод або в думську церковну комісію.

♦♦ **Заведення іспитів.** Святійший Синод розіслав начальникам духовних шкіл циркуляра з предписанням знову завести іспити по всіх духовних школах.

♦♦ **Законопроект про домашнє вчіння.** Незабаром має бути внесено в Думу законопроект про домашнє вчіння. Законопроект даватиме волю вчити дома до десяти учнів всяким шкільним наукам без окремої заяви, аби тільки шкільні підручники відповідали вимогам тієї цензури, що видає ці справи.

Цьому законопроектові надають вагу, бо він має поширити спроможність дбати про народню освіту.

♦♦ **Побільшення охорони на Фінляндській границі.** Военне міністерство доручило охорону фінляндської границі понад берегом фінляндського залізу генералові Бакуліву і збільшило охорону ще одним „отрядом охотничої команди“ та сотнею козаків уральського полка.

♦♦ **Реформа земства.** Уряд виготовував новий проект аемської реформи і має внести на розгляд особної Ради, що незабаром збереться при міністерстві внутрішніх справ з представників од земств.

♦♦ **Всеросійський „кооперативний (спільковий) з'їзд“.** В організаційний коміт, що влаштує всеросійський кооперативний з'їзд, уже надходять заяви од різних товариств, що вони бажають взяти участь у з'їздові і прислати своїх заступників. Комітет поділив роботу з'їзду на такі відділи: 1) відділ потребительських товариств, 2) сільсько-господарських товариств, 3) кредитових товариств і 4) трудових спілок.

Ось які питання мають бути розглянуті на з'їзді: 1) Бажані для Росії законопроекти про кооперативні, (спількові), товариства, 2) зв'язки між різними товариствами; їхні союзи та з'їзди, 3) Розповсюдження відомостей про товариства та инше.

Доклади будуть прийматись до 10-го квітня. Щоб дати змогу взяти участь у з'їздові і дрібним спілкам, постановлено прохати залізничне відомство про дозвіл льготного проїзду заступникам спілок.

♦♦ **Дуель Фока з Смирновим.** 5-го Березня, з дозволу військового міністра, відбулась в офіцерськім манежі дуель Фока з Смирновим. За секундантамі між иншими Пурішкевич. Стріляли з пістолетів на просторі п'ятнадцяти ступнів. Смирнов вистрелив три рази, але без всяких наслідків. Фок вистрелив і поранив Смирнова в ногу. Після цього генерал Горбатовський прислав свій виклик Фокові на дуель.

♦♦ **Великий грабіж.** В Чарджуй, в Закаспійській країні, пограбовано казначейство. Грабіжники, пов'язавши сторожу, а де кого повбивавши, забрали 370 тисяч карбованців і втекли.

НА ВКРАЇНІ.

♦♦ Засідання военно-окружного суда в Кременчузі. Цими днями в Кременчузі скінчилось засідання военно-окружного суда. Розглянуто було п'ять судових справ і винесено 10-ти підсудним смертні присуди.

♦♦ Політичні справи. Цими днями в Полтаві видано з Київського военно-окружного суда акти обвинувачення: О. Селіховій, С. Мільнер, Г. Бендиківій, В. Грейсбарду, І Світлову, Ф. Маличові і Мик. Сорокину. Під час трусу у всіх їх знайдено нелегальну літературу. У колишнього учня фершальської школи, у Полтаві, Ф. Малича, було витрушено скриньку з друкарським шрифтом та всіма приладами до друкування, патрони до револьверів, різні прилади до вироблення паспортів, готові паспорти та багато нелегальної літератури. Справа розглядатиметься в Київі, в середніх числах Березня.

♦♦ В Київському военно-окружному суді в Березні місяці розглядатимуться такі справи: озброєний напад З. Стреліна на школяню, поранення городского Івановим та Рум'янцевим; справи за підпали; справа за втечу з Лук'янівської тюрми, та інші.

♦♦ 4 Березня в Київському военно-окружному суді призначено було на розгляд справа лубенських соц.-революціонерів, Добровольського та інших. Цю справу по телеграмі військового міністра знято з черги, бо наспіла нова справа Шемета та інших, що обвинувачуються за належність до тієї самої організації. Обидві справи буде з'єднано до купи.

♦♦ Літературні справи. В кінці місяця лютого в Кам'янці-Подольському в окружному суді розглянуто справу колишнього редактора газети „Подольські Вѣсти“. Суд приговорив редактора на два місяці тюрми. До присуду редактор був три місяці під арештом, на підставі адміністративної постанови.

10 Березня Київська судова палата розглядатиме справу колишнього редактора „Южноі Неділі“ присяжного повіреного Н. Муромцева, що обвинувачується по 2 і 3-ій частині 129 статті.

♦♦ Землемірські курси. З початку Березня в Полтаві, при „Губернський чертёжні“ одкриваються курси, що мають підготувати землемірів для праці при землеустроїтельних комісіях. На курси в першу чергу приймають тих, що скінчили реальні, або інші середні школи. Викладатимуться науки—геодезія, правознавство, земельне законодавство та малювання планів. На літо курсистів посылатимуть в партії землеустроїтельних комісій та межевого відомства.

Такі-ж самі курси засновано в Харькові, при Губернському Правленні.

♦♦ Наслідки виходу з общини. В Мелітопольському повіті, в Таврії, закон про волю вихода з общини, дав такі наслідки: велика частина бідних селян повиходила з общини і попродала свої наділи селянським баршникам, що перепродують заможним селянам, а біднота лишається зовсім без землі.

♦♦ Нове Товариство в Київі. В Київі недавно заснувалось нове просвітне товариство, що має ширити поміж людом нижчу, середню та вищу освіту і має назву „Общество распространения образования в народѣ“.

2-го Березня відбулось перше зібрання товариства; на сих зборах було прочитано доклад про влаштування лекцій та курсів і подано відомості про кошти товариства.

Докладчик Дрелін сповістив товариство, що лекційна комісія, на великий жаль, не змогла вишукати помешкання для лекцій на окраїнах Київ, де живе біднота; мається на увазі три помешкання: на Лук'янівці, на Подолі та в „Народнім будинкові“ закритого тепер Товариства Грамотности.

Комісія признала, що лекторам слід платити, та й за слухання лекцій теж слід призначити якусь плату. Збори з тим згодилися.

Міркували про те, які повинні бути відчити, чи *спорадичні* (з уривчастим, окремим змістом на кожний раз), чи *систематичні*, курсові; спинилися на систематичних.

На першу чергу взялися читати історію літератури: проф. Церетц, за період до Петра I-го.

Про дальший період буде читати д. Богумил, а по новій літературі д. Іванов.

Потім д. Слуцький подав відомості про фінанси товариства. Всього грошей у товариства 270 карб. С. Зелінська взялася влаштувати вечір на користь товариства.

Перед закриттям засідання вибрано було більш 40 нових членів.

Між членами, що стоять на чолі нового Товариства, нема імен відомих українців, а все „росіяне“, та євреї; отже хоч Товариство в самій своїй назви й спогадує народ, але можна думати, що головні діячі сього товариства будуть служити лише обмосковленню кінн, як то вже й видно по самому початку лекцій.

Здається, новиною для Київ, виходить та постановова т-ва „распространения образования в народѣ“, що за читання лекцій народів—повкладатиметься лекторам *плата*. В українських товариствах, народно-просвітних, сього нема: ні київські лектори, ні одеські, виступаючи з читанням лекцій для народа, яко члени Просвіти,—ніякої плати собі не беруть, хоч теж належать до людей трудящих, що живуть з своєї змисленницької праці. Якось нема такого звичаю!—

Галицькі вибори в сойм

Недавно відбулися вибори до Галицького Краєвого Союму. І українці, і поляки напружували перед ними виборами всю силу: українці, щоб придбати собі більше число своїх послів, а поляки, щоб як найбільш тих українських посольських місць одбити для себе,—тими способами до яких вони звикли й давніше.

Боротьба була сей раз завзятіша ніж коли, бо ці вибори були ще важніші, ніж давніш: новий сойм має провести нову виборчу реформу. Звичайно, від складу Союму залежить і сама реформа. Тим то й не дивно, що поляки особливо не хотіли пустити тепер українців, боячись українського демократизму. Всякими темними способами полякам і вдалося досягти того, що українців увійшло в Сойм далеко менше, ніж українська людність мала право на те.

Багато пособило полякам, що їх партії з'єднались до купи, власне за для виборів, щоб провести польських послів, а ще пособило й те, що поляки увійшли в згоду з москвофілами: таким способом українські голоси були розбиті, а супротивна партія взяла більшу силу.

Однак українців увійшло в Сойм все таки більше, ніж було перше.

Тепер, після останніх виборів, число місць в Соїмі поділяється так: 136 поляків, 16 українців, 8 москвофілів і 1 німець.

Соїмовій справі в Галичині надаємо велику вагу; через те, опріч цих перших відомостей, що належаться до біжучої цікавості події, подамо в дальшому числі Рідн. Краю ширшу розправу.

Кобзарь Т. Шевченко.

В годину смутку я вітаю
Думками десь в недосяжнім...
Тоді „Кобзарь“ я розкриваю
І наче з батьком ражусь з ним.
Він почуттям моїм керує,
„Кобзарь“ цілюще вміє грати,—
Хоч слюзи ллю, а не горюю,
Я радий з ним і сумувати!...
Сумую з ним я за Оксану
І за зруйновану Вільшану,
І за Ярему Галайду,
На „свято“ вкупі з ним іду,
І на бенкеті у Лисянці
Дивлюсь на гайдамацькі танці,
Ховаю з Гонтою синів,
Бью за знущання ворогів;

Нещасну бачу Катерину

І Івася, її дитину,—

Іх бачу всіх перед собою—

І так бажав-би я душою,

Щоб панувала всюди воля

І з нею правда і любов,

Щоб—засіяла краща доля

І не лилася більше кров;

Щоб боротьба за існування

Людей до кривди не вела,

Щоб всі думки і поривання—

Любов братерська поїняла.

Про це Шевченко без ушину

З плачем на кобзі вигравав..

Любив він волю до загины—

І нам любить заповідав!...

Валентин Війченко.

Феодосія 1908 р. 17 лют.

Півтора оселедця

(Пригода з нашої бувальщини).

Дав бог неділю. Огже й сільська учителька, Олександра Андріївна, (чи будем називати її—пані Олександра), мала змогу посподати, се-б-то наптитися чаю,—на дозвіллі. Вона собі сиділа біля столика, накритого білою скатертиною, пила чай з-позвола, розмовляючи з гостем.

Еге-ж, завітав задля неділі й гість: Андрій Семенович Лозоватий, товариш пані Олександри; (як-би-ж то й не товариш, коли разом учителюють в одній школі). Чай він уже пив у себе, а се зайшов попитати щось таке школьне; коли пані учителька, припізнавшись за для свята, саме пила чай,—пу й посадила гостя теж.

Сидять, розмовляють, таки все про свої школьні справи. Така вже звичка в учителів! От, здається, повинно-б те все обриднути, як гірка редька,—ні, дивись, як зійдуться,—зараз таки про своє! про ті „групи“, та про „учебники“,—отаке все.

Може вам хочеться знати, які вони з себе, оці наші товариші,—то воно не довго й сказати: пані Олександра—певеличкого зросту, середнього віку людина, товстенька собі, не сказати, щоб гарна, трохи кирпатенька, об-тім нічого собі, особливо як уважити на гарні темно-русяві коси; пані Олександра однак не хизувалася тими косами, причісувала їх гладенько й заплітала щільненько, круто закладаючи їх з-заду, не розпушуючи тими химерними узлами та начосами, як то повчилися де-які

молодці учительки, що достають часом догани за „легкомисліє“—через саме те настобурчене волосся.

І вбрана була пані Олександра, хоч і для свята, простенько: темно-сіра спідниця й така сама гладенька курточка; на плечах самодільна плетена хустина.

Товариш її, Андрій Семенович, хоч теж не показувавсь великим „франтом“ проти пані Олександр, бувши в старуватій одежині, однак мав вигляд куди претенційніший, і щось в йому було невловимо „кавалерське“. Отак глянувши на його буйну чуприну, так вільно розпуцену, глянувши на його широку, дуже червону застіжку, на хи-мерні два брелоки біля цепки від дзигаря,—всё би сказав: сей учитель ще не жоватий! Я не кажу, що така чуприна і така застіжка не може бути в жоватого,—зовсім ні!—а однак ви самі сказали-б, глянувши на Андрія Семеновича, що він ще „кавалер“... Може щось таке було й в постаті, ці в погляді,—я не знаю!—а тільки видно було, що Андрій Семенович ще не був, мовляв, у „ярмі“...

І справді, Андрій Семенович був не жоватий.

А учителька, навпаки, не тільки була заміжня, а вже навіть була удовицею. Мала вона й дівчинку малу.

Одвє вона, та дівчинка Катруся, тут жє таки в кимнаті. Се-ж пак сиділося за чаєм не в більшій хаті, а в маленькій,—що була разом спальнею й столовою учительниною.

Недалечко від ліжка,—хорошенько застеленого, з скількома подушками,—поралась тая донечка Катруся, дівчинка літ чотирьох, годуючи з мисочки муренького котика молоком: тож либонь і для котика було свято.

Невідомо хто,—чи котик, чи Катруся,—розлив молоко і воно стояло довгенькою калюшкою біля мисочки; ні котик, ні Катруся, на те не вважали: котик миленько хлебтав молоко тим рожевим язичком, а Катруся, розвозячи подолком калюжку, заглядала в-вічі котикові, тішучись його апетитом.

Але дитині було мало тішитися котиком самим,—треба було, щоб і мама подивилась:

— Дивись, дивись, мамо!—гукнуло дівчатко:—дивись, як котик їсть!

— Бачу, бачу!—одмовляла пані Олександра, не повертаючись.

Але так позбутися справи було не можна. Катруся підбігла до матері і повела її за спідницю до самого котика.

Тут пані Олександра побачила розлите молоко, та зауважила, що й біленький хвартушок Катрусин і подолок її чистенького плахтітька були в молоці.

— Ах, яка-ж-бо ти, Катрусю! що ж се ти наробила? тільки що я тебе прибрала в чистеньке, а ти он у молоко влізла! Фе, погана дівчина!

Так ганила мати, однак суворі слова вимовлялись либонь не дуже страшним голосом, бо дів-

чатко на ту догану зовсім не зважило і знов нахилилось біля котика.

В ту хвилину хтось зацокав клямкою й спитав свіжим, веселим голосом:

— Можна до вас зайти?

— А!—панна Оксана!—втішно гукнула учителька, швиденько витираючи Катрусин подолок, та підводячись:—Здорові! се ви вже приїхали? Заходь-то, заходьте..

В хату ввійшла молода паночка, гарна, кругловида, злегка напята білою взорчастою наміткою, що зовсім не закривала її пушистого русого волосся.

Панночка ввійшла, на ході злегка вклонилась учителеві, поцілувалася з пані Олександрою, потім припала до Катрусі, цілуєчи її скільки раз та мовлячи всякі жартливі привітання.

Пані Олександра з усміхом дивилась на те, далі мовила:—

— От ви, яко хрещена мама, пробрали-б добре свою хрещеницю! он—облилася молоком!

— Ну, ну! ви вже з своїми педагогічними строгостями! годі вже вам!.. сміючись, казала панночка:—Ходи сюди, Катрусю, ось я тобі щось принесла!..

— Сказано, пестите ви її!.. втішно мовила мати.

— Та се-ж гостинець з города... Візьми, Катрусю!

Котик був забутий, дівчатко сиділо на руках у панночки й розгортало коробочку з ласощами.

Пані Олександра заметушилася, наливаючи гості чаю, а гостя, тая панна Оксана, виглядаючи з-за головки Катрусиної, позирала на Андрія Семеновича, з невеличким усміхом, що ховався десь в куточках її рожевих уст і ясних очей.—Андрій Семенович, немов чуючи на собі той погляд, хоть зовсім не дивлячись на панночку, проводив рукою по своїй чуприні й дуже цильно розглядав щось таке в вікні, дарма що та сільська вулиця була зовсім порожня.

— Як се ви так легенько вбрані?—питала пані Олександра дівчину, оглядаючи її тоненьку блузку, та серпанок, спущений тепер на плечі:—Отак у сьому тільки й пришли?

— А вже-ж! хіба-ж тут далеко? одказала дівчина:—А до того-ж на дворі так тепло,—справжнє „бабине літо“!

— Еге, осів дуже гарна!—згодилася й господиня.

Поговоривши се та те, панна Оксана далі спустила з колін Катрусю, дзвінко поцілувавши її скільки раз і мовлячи:

— Ну іди-ж грайся тепер, а мені треба з мамою про діло поговорити.

— Про діло?—здивувалась учителька:—Панна Оксана й „діла“! ото!.. Вона жартувала, однак за хвилину споважніла й спитала:—Щож там за діло?

— А ось яке!—почала панночка, випростуючись і пятаючи кінці від намітки:—Властиве, мене послав татко, сказати вам...

— Татко? перепитала учителька, мов-би вже трошки заклопотана.

— Еге-ж... Бачите, се й до вас і взагалі до школи приходиться... (Панночка кинула погляд і на учителя):—Татко, яко попечитель школи, хоче, щоб знали...

— Що таке?—перепитувала учителька, вже зовсім стурбована.

— Та ви не лякайтесь!—заспокоїла її панна Оксана, усміхаючись:—Ось що: до вас цими днями приїде новий інспектор...

— Інспектор?! чого?... покликнула учителька, власне таки злякавшись.

— Та бачите,—пояснила панночка,—він з нами знайомий, ще від того часу, як ми в городі жили... Він тоді учителем був. Навіть мене одного часу вчив... Ну, оце ж як ми були в городі, він здибався з татком, і до нас в гостинницю скільки раз приходив; ну, і казав, що його назначено інспектором і що він оце поїде оглядати школи в повіті, і до нас в гості заїде... Так ото й в нашії школі теж буде... Ну, то татко й послав мене... я, припустим, і так би прийшла, оце вернувшись, а все-ж таки й татко сказав, щоб я вас повідомила. Тато хоче, щоб ви знали, взагалі... треба-ж знати!...

— Ну, звичайно!.. мовила учителька, нервово поправляючи свою хустку на плечіх:—Як-же-ж можна!.. Вже-ж, що треба знати!—Мовлячи тее, учителька глянула й на Андрея Семеновича; але він мав ще байдужіший вигляд, ніж перше, похмурно-недбайно дивлячись на-бік.

Учителька-ж не крилася з своїм заклопотанням:

— Це спасибі, що ви сказали!—мовила вона до панни Оксани:—звісно, треба знати... і в класі треба трохи приготуватись, і так... у школі... щоб все було в порядку...

— А віп таки строгий,—вкинула панночка:—Я сама його боялась, як училась у його.

— Строгий, кажете?, перепитала учителька.

— Строгий! якийсь такий вдирливий; йому трудно догодити!—примовляла панночка.

— Ну, не з'їсть,—проказав учитель.

— „Не з'їсть“!—передражнила з досадою учителька:—Звісно, не „з'їсть“! А об-тім, може й „з'їсти“, як схоче!—

— „Бог не видасть,—свиня не з'їсть!“ правив учитель.

Панна Оксана поглянула на його з усміхом, а пані Олександра чогось-то зовсім розгнівалася:

— От, не люблю вже я сього!—гукнула вона:—і чого вже чванитись! Вже що страшно, то страшно, нема чого харахоритись!

— Ніхто не харахориться, а тільки й умлівать нема чого,—все так само одказував учитель, одважно зустріваючи глузливі погляд панночки.

— Ну, ну! там уже побачимо, у кого перше душа в п'ятах буде!—одповідала учителька.

— Ха, ха, ха!—сміялась вже в голос панна Оксана, потім мовила, встаючи:—Ну, а тепер я піду, бо там у мене дома, по приїзді, багато діла.

— А коли-ж приїде той ваш страшний люципер... чи то пак—приятель ваш? спитав Андрій Семенович.

Пані Олександра метнула на його гнівний погляд, а панна Оксана, трохи почервонівши, одказала все з тим же усміхом:

— Не знаю! „Не відомо ні дня, ні години“.—Будьте готові по всяк час, не вгашайте світильника науки й порядку, держіте його пильно!—

— Та й про гречність слід пам'ятати!—з притиском додала учителька.

Оксана посміхнулася, поцілувалась з учителькою, потормосувала Катрусю, цілуючи її у видок, і в шийку; далі рушила до дверей.

— Ви-б, може, Андрію Семеновичу, провели од собак!—мовила учителька.

— О ві, не треба!—спинила її панна Оксана:—Он пан учитель самого люципера не боїться, а то щоб я боялась якоїсь там вашої „Лиски“! Прощайте!—

По тій мові, панна Оксана зникла. Майнула тільки біла намітка поуз вікна.

— Ну, вже й ви!—напалась на Андрія Семеновича учителька:—і що в вас за мода отак говорити з людьми?!

— Як?—понуро перепитав учитель.

— Сами ви знаєте—як: гарчати! Ну, чого ви визвірилися на панночку? „Люципер“... „ваш приятель“! Подоба се—отаке говорити?... Вона-ж таки панночка, поміщицка дочка,—можна ж би таки якусь увічливість розуміти!

— А ну їх к чорту!—муркнув Андрій Семенович, простуючи теж до дверей.

— Пождіте, куди-ж ви?—спинила його учителька:—треба-ж де-що поміркувати, як і що!... Ви з арифметики що саме тепер проходите? задачник у вас який?—

Андрій Семенович вернувся й знов сів. Але ми вже не будемо переказувати дальшої розмови, бо либонь багато є людей, що мову про арифметику, та про задачники уважають дуже нудною...

Розмову педагогів перебила сторожева жінка, Титяна: вона прийшла й дуже голосно спитала:—Пані, якими крупами засипати юшку на обід?—

Учителька здригнулась і гукнула:

— Не кричи будь ласка!.. Сказалаб краще, де твое порося? Зараз мені виведи його в хлів, не держи в присівках! сю минуту!—

Титяна мовчки витрищилась на учительку, не розуміючи, що це їй таке?..

(Кінець буде).

Олена Пчілка.

С О Н.

Чудовий сон мені приснився:
 Кудись я берегом все йшла,
 А Дніпр в ногах моїх стелився,
 І нічка зоряна була.
 На землю з неба місяць ясний
 Проміння срібне розсипав,
 А Дніпр, широкий і прекрасний,
 Неначе срібний ввесь дрімав.
 І верби срібні похилились,
 На воду віти простягли,
 Мов у воді на щось дивились
 І надивитись не могли.
 Навкруг далеко степ широкий
 У саяві місячному мрів,
 А ліс далекий і високий
 Край неба смугою чорнів.
 Красою пишною природи
 Мов зачарована я йшла,
 Збулися давнії пригоди
 І думка все кудись вела.
 Так тихо скрізь.. Аж ось почувся
 Далекий гомін над Дніпром.
 Затих... і потім знов вернувся
 І залунало все кругом.
 І враз із мли повиринали
 За байдаками байдаки
 І пісню дивну заспівали,
 Дніпром пливучи, козаки:
 „Єднайтеся, брати наші,
 Добре, пильно дбайте,
 Та Україні, своїй ненці,
 Згинуть не давайте.
 Вона довго, сиротина,
 У кайданах мліла,
 Довго милася сльозами
 Кров'ю червоною.
 Полягло нас тут без ліку
 У Дніпрових хвилях,
 Та в степах, у тих високих
 Та сумних могилах.

Тільки слава зосталася,
 Та й ту зневажають,
 А унуки рідне слово,
 Мову забувають.
 Схаменіться-ж, та беріться
 Неньку боронити,
 А ми будем за Україну
 Господу молитись“.

Замовкла пісенька,—промайнули,
 Як легкі тіні, козаки
 І в срібній млі десь позникали
 За байдаками байдаки.
 А я стревожена стояла
 У слід дивилась байдаків,
 А хвилі тихо шепотіли
 І степ як перше в саяві мрів...
 Людмила Волошка.

Де-що про суддівську практику.

(співбід колишнього письменоводителя).

Тепер усюди йде багато розмов про те, яких треба суддів, та яку найкращу судову розправу завести між селянами. Огож я, згадуючи старовину, хочу розказати один випадок, що мені на віку своїми очима довелось бачити. Міркую, що може цей випадок міг би де-що собою сказати, до чогось там здатись...

Колись-то, років більше 20 тому назад, служив я писарем, чи пак тим „письмоводителем“, аж у двох мирових суддів. У одного пробув я років зо-два, а в другого років з п'ять. Перший вже давно вмер, а другий ще й доси жив-здоров і служить тепер земським начальником. Так от, щоб доладніша була моя розповідь про той випадок, не пошкодить розказати спочатку, що я, торкаючись так близько до судової справи, взагалі бачив доброго й лихого в своїх суддів.

Бачив я в них, за сім років, усього доволі: як то кажуть, і твердого й м'якого довелось покошувати, тільки дешиці було багато такої, що не стоїть і паперу збавлять... А саме головне,—про що, як мені здається, треба сказати,—було те, що мої судді взагалі один на другого були схожі, в головних судових справах, як москаль на москаля... Усе в них діялось мов би по якомусь казенному регулятору: раз—два! ні більш, ні менш; по такій то й по такій статті—такий-то винен, а такий прав. От і все! Зовсім байдуже було їм про те, що стаття, яка б вона не була—єсть мертва буква,

що до неї, як наприклад до скрипки, треба живого чоловіка, та ще й здатного до цього діла. Якій грець, так і скрипка грає... Мабуть воно так і з законом! Чи приложиш той закон до всякої справи, до всякої людини? Треба-б либонь приміятися й до справи, і до людини.

Ну, в нас все робилось «по закону»; тільки й чуеш було—«по закону», «по закону» й «по закону»,—начеб закон щось таке живе, що само й ворухиться і всьому лад знайде. Мундір і суддівський знак надівали обидва судді по закону, протоколи й рішення писали—по закону, позивальники й одвітки й свідки становились перед судом по закону. Одним словом, так ревне оберігався закон, що мов і носи втирали по закону, а про те, що сей же самий закон ставав для одного краще рідної матері, а для другого хуже мачухи,—про це й гадки не гадали! Тільки й одміни між моїми суддями було, що один розбирав діла довше, а другий за той самий час рішав 20 або й більше діл. Бувало так, що сей, швидкий, инколи питає, показуючи годинник:—«А вгадайте за скільки годин я ці 20 діл розберу?»—То, було, одкаже:—Може, годин за три, або за чотири...—Ні, більш не пройде, як дві години.—І як папосядеться, то було й двох годин не пройде. Скінчивши, показує було знов годинник і хвастає, що ось, мов, який я молодець! Точнісінько инший раз так робив, як ото малі діти гуляють по дорозі наввипередки, не думаючи про те, що може щось і дуже дороге, біжучи, трапилось їм незрозуміло потоптати своїми ногами...

«Хто нового не бачив, то й ветощі рад», така єсть примівка. Отак і я, поки не трапилось побачити того випадку, що оце думаю розказати, то думав, що кращих суддів і не треба. Бо якогось, наприклад, треба судді, як ось дивившись, що й мисачі пірки перериває, а таки знайде ту статтю, що треба. А про те байдуже, що правди він ніяк не шукає, а мов би тільки статтями хоче себе огордити, щоб хтось дурнем не назвав. Отак тільки для себе захист робить, а про те—яке право над людьми йому дано,—про те а ні гадки!

Випадок же той, що я хочу про його особно розказати, був ось який. Якось то трапилось, що занедужав мій суддя, а через це з'їзд назначив розбирати його діла почетного мирового суддю, Н. І. Бутовича (він уже давно умер, легкий спокій його душі). От дивуюсь, приїздить цей новий пав і, поздоровкавшись з мною так, мов ми з ним телята в купі пасли, про децицію трохи поблакав теж дуже братецькою мовою, а тоді, переглянувши ті діла, що треба було того дня розбирати, каже:—А подивіться, будь ласка, чи позбірались ті люди, що на сьогодні покликані в суд. Виявилось, що всі вже зібрались. Тоді без ніякої великої «церемонії», а ні мундіра, а ні знаку суддівського не надівши, точнісінько по пословиці «знають попа і в рогожі», бере він одне «діло» й марш до людей у ту

кімнату, де збираються, очікуючи суду. Я дивуюся тому, що все робиться якось по новомодному. Ну, та нічого, іду й я на своє місце, слідком за ним, та думаю: ну, ну, побачим, що з того пива за квас буде. Вийшовши й поздоровкавшись дуже лагідно з людьми, суддя почав допитуватися,—хто позивальник, а хто одвітник, того діла, що він взяв розбирати.—Ось ми тут, ось дечки,—озиваються ті. Він тоді дуже ласкаво та веселенько давай розпитувати, за що й як завелось діло. Розпитавши добре, каже так тому, що подав на суд:—Я добре знаю, що ти й сам не без того, щоб не хотів додати чого иншого в «жалобі» (скарзі) а ще як пішов ти до писаря, то той, щоб більш за своє писання взяти, теж додав,—от тоді й вишло, що з миші вродилась гора!—Той одмовляється, що таки воно по правді.—Ні, ні, голубе, не кажи, я бачу, скільки тут правди!—каже суддя.

А потім, повертаючись до одвітника, говорить: Ну, братіку, як собі знаєш, а тут таки єсть трохи твоєї вини. Я ні за тим, ні за другим, а тільки бачу, що е... Той:—сякий біг, такий біг, я не винуват!...—Ні, говорить суддя,—що не кажи, а вже ж таки ні з доброго дива діло не зведеться, щось тут е!... Ти краще скажи, чим ти винен, а той собі нехай признається, скільки він додав, то швидче лад знайдем. Бо ви те знаєте, що як заплутається півміток, то поки баба кінця не знайде, ніяк не прослутає, от так і мені треба, розбираючи діла, шукати кінця, чи краще-б сказати початку, з чого завелось діло. А далі ви гляньте на Бога, та на добрих людей, то й сами подобіраєте і не будете один з другого шкури драти. Ми от зараз помірковано, на чому-б вам погодитися, щоб діло зараз скінчити миром. Отак та сая, як почав він лагодити, то не забаром і скінчив те діло миром.

А як скінчив одне, так і инші пішли тим ладом.—То що ви думаєте? отак багато діл покінчив! А ні копій по тих ділах ніхто не брав, а ні апеляцій не подавав.

Щось чи три, чи чотири дві отак розбирав він діла. Двоє, чи троє діл розбирав по хвормі, з тим «знаком» на грудях...

Я як побачив цього суддю, все його поведіння й розбирання, то так мов мені розвиднилось, і став я бачити й знати, що він не даремно носить ім'я «мирового судді», що такий суддя без усяких аблакатів і без чого другого добьється у людей правди і сам дасть правий суд.

От базикає инший, що треба освічених адвокатів, треба те й друге для мужика, для його захисту. А я думаю, що перше всього ще не звисно, чи освічений адвокат менш дертима... се ще хто його зна!... Найважливіша-ж річ така: у мужицьких ділах усьому голова мусить бути суддя,—тільки такий, як оце я згадував. Не доволі того, що ось він суддя; а, як то кажуть, «до булави треба голови»—та й серця, либонь!...

Треба щоб суддя пам'ятав, що не люди для його, а він для людей. Треба, щоб поведився простіше, не залякував самим своїм видом, що до його й приступитися страшно. А то інший, як визирить на тебе, то боїшся й слова сказати, не то щоб по щирості поводитись, по всій правді,—краще, мовляв, приховати її.

Треба, щоб якомога поменше мужикові читали статті закону, бо це точнісінько так, як-би сапосу показував хто дзеркало. Йому не „статті“ треба, а чистої, святої правди, та ласкавого, братецького слова, щоб він бачив, що його за людину мають. Коли-ж по тих статтях аби-як рішить суддя, то тоді чоловік міркує так: „коли й законів можна бути несправедливим, то на що мені по правді жити!“.

Інший суддя без-ладу наустить не себе благородство, тай ним просту людину дошкул, а як більше до того благородства придивитись, то де воно й діветься! Оце як був один з двох моїх суддів (його вже нема). Бувало, як подає який дядько йому прошення, або іншу яку бумагу з „пошлінами“, то трапляється, що нема здачі, трьох, або п'яти копійок; тоді суддя шарить, шарить по карманах, та й не знайде такого дрібязку, то дядько той і скаже було:—Та не турбуйтеся, поздоров вас Боже, нехай так, і без здачі добре буде—... се бо нехай вже ті гроші зостаються. І лишень-но як розкритись було за ті слова суддя на того дядька! Прямо й хата мала! Було як закричить: к-к-к-как вы смѣли это сказать! (він був трохи недоріка). Я ч-ч-чесний, благородний чоловік! К-к-как вы смѣли меня оскорблять? Развѣ мнѣ ваши три к-к-к-копѣйки нужны! Отак, тупаючи та кричучи, посилав було посланця добути мілочі на злачу й дає.

І так, поки й умер, сам себе вважав той суддя чесним, благородним чоловіком і всі люди теж мов-би за такого мали його. А після смерті виявилося, що те благородство ще хто зна яке було, бо на йому стільки було довгу, що й шкура була не своя! Усе добро його продано було за довг, та при розплаті й десяти долі довгу не виплачено. Продав грошників людських чимало! Значить тая честь благородство додержувалось тільки там, де діло йшло про 2 або 3 коп., а де доходило до сотень і тисяч, то там уся чесність і благородство були кишені. Бороши нас Боже од таких чесних людей взагалі, тай від таких суддів!

Отаке мені спогадується з мого пробування в цесьмоводителях...

Е. Котил

Справити.

Українське слово й мистецтво.

Становище української часописи в київській городській бібліотеці. Як звісно, в Києві єсть давня городська „Публічна бібліотека“, що міститься на Хрещатику, в будинку городської Думи. Помешкання бібліотеки дуже гарне: велика світлиця, добре вряжена для читання; на довгих столах тієї світлиці лежать, опріч київських, десятки всяких газет, що виходять в Росії, в столицях, на провінції, в найдавших кінцях держави, (на Кавказі, в Сибірі і інших). Нема однак між тими газетами ні одної української. Отже ми, будучи сими днями в Публічній бібліотеці, зацікавились таким явищем і спитали в бібліотечного уряду, (що видає білети, то-що), чи єсть у бібліотеці української часописи? Нам сказали, що одна єсть, Рада.—Де-ж вона?—спитали ми:—на столах її не видно. Дозвольте подивитись.—Тоді нам витягли десь із-під прилавка, з якогось схову, номер київської Ради.—Чого-ж це ви ховаєте українську газету? чом вона не лежить на столі між всіма іншими?—спитали ми.—Нїт мѣста,—одказали нам.

Дивно, що на столах київської городської читальні є місце для стількох десятків газет, різного напрямку, аж до „Знамени“, „Колокола“ й інших, а як раз не стає місця для української „Ради“...

Український концерт в Америці. 22 Лютого товариство українських поселенців у Клівленді, „Боян“, дало концерт і театральне представлення (п'єску „Сатана в бочці“). Концертіві співи.—My Country, „Молитва“, Лисенка, „Чарочко моя“, „Ще не вмерла Україна“, та інші, були під керівництвом М. Бабія, місцевого „дякуучителя“. Про весь той артистичний вечір американська українська часопис Свобода пише так: „Сим наша клівлендська парохія може похвалитись, бо в протягу несповна двох років з'організовався красний хор і наша молодіж дала 4 концерти і три театральні представлення. Се щось нечуване! Давніше друга народність, Словаки, Чехи і другі, нас Русинів мала ні за що. А нині вже з нами інакше рахують ся, бо видять, що і Руский нарід хоть бідний, за тоє любить свою пісню і свою народність—і свої обичаї.

Булоб у нас все—і ми могли-бисьмо ще далеко висше стояти! Та на жаль у нас так само не без куколю. Тая чорна сотня—шкочить нашій роботі. Но робота їх і злоба ніяк не удаєсь.—Тож, що робити? аби бодай дещо доказати, бойкотували і не прийшли на концерт. Отже и без тих фарисей ми обійшлись, бо було поверх 1000 народу“.

♦♦ Нова читальня українська... теж у Америці. Українці, фермери з округи Городенка, почта Radisson, Sask, Канада, одчинили в Січні читальню, пишучи про неї так: „бо як хліб насущний для тіла, так просвіта і наука для душі“.

♦♦ **Драматичний кружок імени Івана Котляревського—в Америці.** Сей кружок заснувався в Нью-Йорку між поселенцями з Галичини. У великому помешканню сього товариства відбувався недавно „мітинг“ 14-ти українських товариств; були, через своїх представників, такі товариства:—сам „Драм. кружок імени Ів. Котляревського“, „Под. Січ“, „Тисьмениця“, „Братство святого Владимира“, „Зоря“, „Народна Самопоміч“, „Зап. Січ“, „Гайдамаки“, „Брат. Св. Андрея“, „Січ“, „Боян“, „Церковна Громада“, „Братство Св. Ольги“, друге „Брат. св. Ольги“; опріч сих товариств були представники й „Союза русских рабочих“. Отець Підгорецький держав довгу промову, доказуючи велику потребу заснування „еміграційного дому“, щоб приїзді земляки могли мати від його якусь пораду й поратунок. Всі присутні згодилися, щоб ньюйоркська Україна дала перша почин в сій справі, а далі,—можна сподіватись,—поможе і вся американська Україна.

♦♦ **Нова „Просвіта“.** В Каменцю-Половським заснувалося українське товариство „Просвіта“. Устав уже затверджено і товариство складає свій уряд, прилаштовується, щоб розпочати свою працю.

♦♦ **Роковини Шевченкові в Києві—**справлятимуться трьома товариствами: 6-го Березня вечір, присвячений Шевченкові, справляло в Народній аудиторії—„Общество распространения первоначального образования; 12-го Березня буде Шевченківський вечір „Просвіти“, (в театрі Соловцова); 29-го Березня влаштовує такий-же літературно-музичний вечір в честь Кобзаря—Товариство „Боян“.

У вечорі „Боян“ візьмуть участь: артисти — Е. Мусатова - Кульженко, Н. Ніговська, М. Старицька; артисти—С. Брикин, Г. Матковський, і інші; хор; під керівництвом А. Кошина й М. Лисенка; гурток студентів-бандуристів під орудою д. Злобінцева.

♦♦ **Підручник догри на кобзі.** Опріч великого підручника до гри на кобзі, зложеного д-ем Г. Хоткевичем, (рукопис цей тепер у М. Лисенка), лаштує до друку свій коротенький підручник до гри на кобзі—д. Злобінцев.

♦♦ **Подільські вишиванки,** сріблом, золотом і біллу, все більше й більше збуваються в Києві: сього року їх було привезено дуже багато на „контракти“ (найбільше з Ямпольського повіту); пробаж ішов дуже добре. Вишиванки ці, як і перше, виконуються по чисто народних українських узорах, при тім без канви, по щоту виток. Се свого роду справжні мистецькі твори.

Бібліографія.

Драматичні твори.

Т. С. Суліма. Дячиха. Комедія на 4 дії. Київ 1908 р. Ціна 25 коп.

Ця комедія написана давно, але випущена з друку тільки тепер; за довгий час лежання вона не втратила однак своєї цікавості, бо те життя, що зачіпає ця п'єса, мало чим відмінилося, і таких типів, як „дячиха“, і в сьогочаснім житті можна бачити не мало.

Зміст комедії простенький, навіть можна сказати, не значний, але автор з'умів викласти його дуже правдиво, без прибільшування та штучності, і тому всі виведені в комедії типи визначаються правдивою життєвістю та виразністю.

В п'єсі маємо головний тип дячихи, що верховодить у своїй хаті і навіть за хатніми межами.

Чоловік її п'яниця; ні в якій сімейній справі не встряє,—дячиха сама дбає і про власний добробут, і про те, щоб сина вивести в діякони, а дочку віддати заміж. Всі турботи та пеклування дячихи вималювані автором, можна сказати, дуже вже детально і вони й мають головне місце у п'єсі.

Де-в-чому піклування дячихи були, як то кажуть, по дурному, і тому їй не довелося побачити сина свого діяконом, бо він думав не про науку; дячиха примушена була оженити його з селянською дівчиною.

В п'єсі є живі й досить кольоритні сцени, хоч поруч з ними подекуди трапляються занадто вже грубі сцени і їх слід би було пом'якшити.

Взагалі п'єсу хоч і не можна назвати цінним драматичним твором, та все-ж вона варта уваги і не буде зайвою в нашій репертуарі. Вона може як раз стати в пригоді, коли хто шукає для постанови не великої й не трудної п'єси. Написано її дуже гарною українською мовою, а се не завжди можна знайти у наших молодих драматургів.

Гр. Шерстюк

Антон Чехов. Жарти. Переклади—О. Дубровського, П. Коваленка, Л. Пазаревського, Н. Трикулевської.

Невеличка книжечка, з 5-ма іменами,—А. Чехова й 4-х перекладачів... Багатенько! За одну маленьку жартливу книжечку стільки людей взялося...

Об-тім, коли стільки письменників-перекладачів у нас виступає,—то се з'являє дуже втішне. „Ринок“ ще далеко не „переповнений“!..

Твори Чехова, вибрані молодими перекладачами для перекладу, належать власне до „жартів“. Се ті твори, що їм, напевне, й сам автор не надавав великої ваги; се навіть не комедійки одно-актні, а справжні „водевілі“, з водевільно-неможливою інтригою, водевільно-забавними розмовами. Се той *Медведь*, *Предложеніє*, *Трагик по неволі* й інші штучки, що ви бачили на сцені стільки раз,—а може коли й сами грали в них?—на великих, чи на „любительських“ сценах. Чого саме молоді автори, спинившись на Чехові, взяли

ці дрібненькі речі? Се, може, спочиває на якось їх видавничому плані. Об-тім, хоч вибрані твори—справжні „жарти“, не більше як водевілі, але через те, що вони писані таким талановитим автором, як Чехов, іскорки талану грають і тут, як скалки у склянці легкого та доброго вина.

Два сих водевілів, Предложеніє і Медвѣдь, вже були й раніш переведені, д-єм Лоським та одним галицьким автором.

Київський переклад сих „Жартів“ досить добрий, хоч шкода, що 4 автора не підвели збірної праці під чіюсь одну редакцію, звичайно найкращу,—для такого майстра слова, як Чехов, воно подобало-б; а то таки знати, що співники не однаково владають мовою: один добре, а другий куди поганіше... Найбільше помилок в перекладі д-ки Трикулевської: таких слів як „лапша“ замість локшина, „в макотирі“ замість в макітрі, та й стилістичних нерівностей,—таки чимало єсть в її малесенькому перекладі „Трагік з примусу“. Більше всіх нам сподобався переклад д. Пахарецького: ніякої „лапші“ в його нема, мова без „московізмів“, чиста й вільна. Тільки заголовок „Сватання“ переложено в його, на нашу думку, не вірно: „Предложеніє“ іменно треба перекладати так, як переложив д. Лоський,—„Освідчиня“, бо „сватання“ має трохи інший відтінок.

Книжечка в цілому дає приємне вражіння. „Нехай живуть і жарти!“ Треба й їх.

О. П.

Галицька жіноча газета.

В попередньому числі „Рідного Краю“ ми подали коротеньку звістку про газету галицького жіноцтва, що почала виходити у Львові під назвою „Мета“. Тепер подаємо ширші відомості, по надісланню нам самого часопису.

„Мета“ виходить під редакцією цілого комітета,—що складається з добродійок Левіцької, Олени Охримович, Ірини Січинської, Е. Цеглиньської, Е. Щедрович-Ганкевичевої. Одвічальна видавнича часопису—Дарія Старосольська.

Часопис має завданням „по змозі розбудити жіноцтво до ширшого суспільного життя, та zorganizувати його в радні свідомих жінок-горожанок“.

Правду кажучи, не зважаєно те питання, чи то воно на сей час корисно для нашої письменности розбивати видавничі та авторські сили на окремі, спеціальні заходи,—хоч би й такі, як жіноча „Мета“?... Можна сказати, що чи не краще йти всім вкупі?... Але часом буває, що окремий захід викликає більше ретельности на взятій постаті і тим збільшує й всю працю, на загальному полі.

Співробітниця „Мети“ не виступають узякими „феміністками“. В передмові редакція каже, що „праця над визволенням жінки є працею загально-

культурною, бо завдяки тій праці придуть суспільності нові робітниця на шляху поступу“.

„Освідомити ширші круги жіноцтва, *втягнути їх в загальне суспільне життя*, щоб жінка могла і сміла забрати голос *в усіх загально-людських справах*—се ціль Мети. І тому Мета звертатиме особливу увагу на жіночий рух у інших народів, аби він був для нас прикладом, а далі обговорюватиме найновіші прояви науково-літературного і політичного життя нашого й інших народів. О скільки „Мета“ відповість своєму завданню, буде се залежати від моральної і матеріальної помочи українського жіноцтва“.

Мовлячи по щирості, перший захід того жіноцтва, що взялося видавати „Мету“,—досить слабкий... Як видно, видавничий комітет трохи поспішився з першим числом часопису і не доложив обачности проте, щоб число вийшло показнішим, (лише тепер Редакція взялася до запрошення ширшого числа відомих літературних сил українських). Що-до красного письменства, то, можна сказати, навіть досада бере, так воно дивно постачено в 1-му числі „Мети“: ні одної стрічки українського жіночого пера! Вірш—Івана Франка, оповідання (переклад) якогось Яна Бородацького... Та ще й оповідання те—якесь зовсім невідале, якась туманна декадентщина! Чи не було чого кращого перекласти, або здобути з своїх джерел? Адже, не говорячи про всю Україну, сама галичина пишеться такими вславленими письменницькими іменами жіночими, як Н. Кобринська, О. Кобилянська, У. Кравченкова й скілка інших!—Давніші проби галицького жіночого видавництва були щасливіші!...

Ну, та вже коли так вийшло, то не будемо на тім спинятися. Будемо сподіватись, що далі піде діло краще!

В иншій своїй частині перше число „Мети“—цікаве. Воно подає досить відомостей про жіночий рух по інших країнах, уділяє увагу й своїм краєвим справам

Бажаємо молодій товаришці „Меті“—успіху! (власне не поспіху, а успіху). Будемо раді, коли звістка про неї в Рідному Краю заохотить кого прийти до помочи новому видавництву, хоч воно й має нби особливу ціль^{*)}. При тім треба пам'ятати, що становище жінки в галичині ще далеко гірше, ніж у нас, а через те окреме прямування, до підняття жіночого духу, жіночих сил, до виходу на вільний шлях громадського життя має там ще більше право на його признання. В час добрий!

^{*)} Адресу й умови, подавані видавництвом, дивись на першій сторінці цього числа Рідн. Краю.

Svatopluk Čech

Сватоплук Чех. (Народився 21 Лютого по нов. ст. 1846 року; помер 23 Лютого 1908 року).

Один з найславніших сучасних чеських письменників-поетів, Сватоплук Чех, зійшов в могилу. Хоч остатніми часами він не здужав, проте тяжко слабим не був, і його смерть, як грім з ясного неба, спала на голови чехів і зранила серце кожного чеха, та інших людей, належних до пригнобленого народу, знайомих з творами небіжчика.

Сватоплук Чех був першорядним поетом, для свого ж народу він був поетом-пророком. Він болів і мучився муками свого народу, жив його надіями, радів його радощами. Разом з іншими славними чехами, Сладковським, Юлієм і Едвардом Греграми, Яном Нерудю, боровся Сватоплук Чех за святе діло, за визволення свого народу з ярма і кайданів гнобителів. Він боровся сильною зброєю, своїм чудовим словом.

В хвилини духового пригнічення, кожний підупалий чех міг звертатись до свого дорогого Чеха, як до цілющого джерела бадьорости, захопоти до праці й статечної, витривалої боротьби, бо лише власною упертою працею й боротьбою чеський народ знов завоює собі місце в історії, що колись мав і що йому належить по праву, купленою кров'ю хоробрих його предків, гуситів, мучеників за свободу духа.

Через все те живі чеські серця зрослися з духом Сватоплука Чеха, і його смерть—незцілима рана в кожному тім серці.

М. Р.

Дописи.

В Миколаївській просвіті

(Лист з Миколаєва)

Недавно у нашій Просвіті письменник д. Воля читав реферат на тему: „історія драматичної штуки“, де між иншим було сказано і про вплив нових форм драматичного європейського театру на Український театр, про характер гри М. Заньковецької і Е. Дузе, про сучасну українську драму. Читав д. Воля на пам'ять, гарно і зрозуміло для кожного; досить яскраво намалював він слухачам образ М. Заньковецької, яко артистки, і той шлях, на який тепер стала українська драма.

Лекції д. Араса по історії України читаються далі і все більше й більше заповнюють симпатію аудиторії, бо раз те, що наближаються до моменту козацького повстання, коли перші козацькі ватажки,—Павлюк, Остриця, Гуня інші,—піднімають рабів проти деспотії польських і владарів і

магнатів, а друге те, що шановний лектор при звичайся до аудиторії і лекції свої провадить як щирі і гарні розмови, розповідаючи про криваву боротьбу народу нашого з польським урядом. Можна побажати, щоб д. Аркас і на далі так провадив свої лекції, в розмові,—бо це далеко краще впливає на слухачів, ніж сухе передавання фактів по книжці.

22 лютого наша Просвіта святкувала свої черні роковини. Програм святкування було зложено дуже гарно. З початку голова товариства, д. Аркас, сказав промову; він розповів про діяльність Т-ва за 1907 рік і в кінці нагадав присутнім про гріке становище справи будівництва пам'ятника тому, хто все своє життя присвятив занедбаному народові і рідній Україні,—Т. Шевченкові; зараз-же розпочалась підписка і в той же вечір зібрано до 50 карб.

Після промови д. Араса, почались декламації й спів, що виконувались з великим успіхом. Взагалі свято пройшло блискуче і дуже гарне враження зробило на слухачів; вони всіх виконавців висловили по кілька разів і нагороджували їх гучними оплесками. Потім були танці; ця забава велася, як і завжди, тільки до 2-ої години ночі.

23 лютого Просвітою було улаштовано драматичний вечір: ішла Котляревського „Наталка Полтавка“. Публики зібралось надзвичайно багато. За цю постанову „Наталки“ можна де-що поставити на увагу тим добродіям, що керують у Просвіті артистично-музичним відділом, бо й справді: в ролі Петра випустили людину безголосу, у Наталки була гарна гра, але співу вимагали далеко кращого виконання, у Возного те-ж саме,—а Терпилиха була б нічого собі, як-би краще знала нашу мову. Більш менш добре зіграли—це Микола, д. Головченко, і виборний, д. Огієнко. Взагалі членам артистично-музичного відділу треба взяти на увагу, що всякі артистичні улаштування Просвіти повинні з усіх боків бути бездоганними і держатись на належному ступні, щоб виконання їх було зразком, а не рівнялось до виконання всяких „малоросів“ і „руско-малорусских“ гуртків, що на протязі багатьох років немилосердно калічать і мову й мистецтво наше.

Радісне з'явище можна помітити у нашій Просвіті: поміж різним елементом городським, що вчащає туди,—чималий відсоток займає робітничий клас і учні, а оце в останній час на-декількох вечорах нам доводилось зустрічати і селян; в розмові з цими селянами виявилось що вони, не вважаючи на свої злиденні кошти, на те, що та зароблена копійка достається їм тяжкою працею, ідуть у город щоб побувати у Просвіті і почути рідну мову й пісню. Треба бачити їхні радісні обличчя, коли вони чують, як у Просвіті і діячі й публіка здебільшого говорять українською мовою.

Це робить на них враження надзвичайне. Вони щиро дякували просвітянам за те, що дали їм змогу побувати в своїй сім'ї, в своїй хаті. Бажаючи щоб Просвіта робила, виключно селянам, зкидку з плати за вхід, бо їм-же треба і прожити за щось у городі, приходячи на вечори Просвіти. 26 лютого у помешканню Просвіти була панахида по Т. Шевченкові. Просвітяне у купі з іншими почитателями молились за спокій душі славетного поета-борця. Співав хор Просвіти. Після панахиди хором було вивчено „Заповіт“; присутні вислухали його стоячу. Пером земля тобі наш, Кобзарю! Отже-ж таки ми діждались права вільно молитись за твою душу і почитати твою пам'ять.

Недоля.

С. Іванівка (*Кітеринославщина, Олександрівський повіт*) 20 і 21 лютого у нас у місцевім шкільнім будинку відбулися два вечора, присвячені пам'яті незабутнього батька, Тараса Шевченка.

Школа у нас не дуже велика, разом усі не могли-б побувати, через те й було влаштовано два вечора; перший—переважно за для своїх селян. На обох вечорах було проспівано „Заповіт“, потім було прочитано (на жаль, тільки московскою мовою) коротеньку біографію Шевченка, далі хор виконав „Ще не вмерла Україна“, „Б'ють пороги“, „Реде та стогне“ і багато інших українських пісень. Окрім того гарно було проказано: „Минають дні“... „Як би ви знали, паничі“... і кілька інших річей. Наговп народу на обох вечорах був чималий; увесь прибуток, за покриттям розходів, пішов на пам'ятник Шевченкові у Києві, та на випуску дитячих книжечок, власне на українській мові.

Не скажу, щоб ваші вечори були так уже зовсім без догани; нігде правди діти,—де що трохи й не вдалося, та все-ж треба скласти велику подяку всім учасникам сього діла! Дай Боже, щоб на-далі наші люди не забували споминати—не злим-тіхим словом—нашого щирого земляка Тараса, і не тільки в нас, а й по всіх тих кутках занедбаної України!...

Данило Ляш—ко.

Лютого 26-го.

Дорпат (Юрьїв).

Можна зазначити яко безперечне з'явище, що новий академічний рік приніс новий настрій Дорпатському студентству. Виявляється надзвичайний інтерес студентства до науки. Професура в один голос каже про це, вказуючи на гуртове одвідування лекцій студентством, діяльність семінарів і т. п. Зазначаються нові настрої і в житті професійно-просвітніх студентських організацій. Ще торік вони

ледві животіли, тепер ми спостерігаємо побільшення їхніх сил численно і значне ширення роботи. Що можливо сказати про студентство взагалі, те в повній мірі приходить до тутешнього українського студентства. Єдина до останнього часу українська студентська організація, „Товариство студентів українців“, протягом сього семестру проявила значно інтенсивну діяльність в порівнянні з попереднім роком. Т—во виділило з себе скільки секцій, як от: літературну, драматичну, наукову, „гурток пізнання марксизму“, „гурток української мови“ і комісію за для влаштування анкети по національному питанню серед тутешніх студентів з України. Особливо інтенсивно працює „наукова секція“. Вона ухвалила цілий ряд відчитів на певні питання часу. Видатніші з них: „Нові течії в марксистській літературі, що до національного питання“, другий „Критичний розгляд Дізармонії і Великого Молоха Вініченка“. Досить жваво функціонує „гурток пізнання української мови“. Літературна секція встигла влаштувати скільки вечірок. Новиною на сіх вечірках явився виступ молодих авторів з власними творами. Особливо цікавою по змісту була вечірка 11 листопаду. Почалась вона публіцистичним нарисом В. П.—ка на тему: „Українська справа і непевні елементи на Україні“. Автор умілою рукою змалював ступінь національної свідомості широких гуртів нашого громадянства, що ніби-то горпуться до українства, а в дійсності здебільшого уявляють з себе „земляків“ і „тоже малороссов“. З інших річей звернуло на себе увагу оповідання Гр. Б. „Гюрма—етап“, (спомини з недавнього минулого). Де кілька членів „Літературної секції“ виступили з деклараціями; в більшості вони справили приємне враження. Співав хор. Публіка, (серед неї крім членів Товариства можна було бачити і де кого з тутешніх українців, „волею судеб“ занесених в цей далекий край), зосталась дуже задоволеною. Між іншими організаціями при „Товаристві студентів-укр.“ треба зазначити „Драматичну секцію“; вона вже влаштувалась і взялась до роботи. На загальних зборах Товариство обібрало за почесних членів проф. М. Грушевського і проф. Сумцова. Взагалі треба сказати, що політична реакція не сплила серед студентства праці над самоосвідомленням (в широкому розумінні сього слова), навпаки вона подекуди спричинилась до поширення теї праці. Це показує, що дуже вже песимістично відноситись до російської дійсності взагалі, і до української зокрема, не можна. Українське життя йде в напрямі значного побільшення культурних сил і та хоч може й невелика, але все-ж помітна праця, що я зазначив про „Товариство студентів Українців в Дорпаті“, вказує на се.

П. М. П.

Харків. Сумно стає за долю великого співця і страдника України, коли подумаєш, як відбулись у нас „Тарасові роковини“, (25 го й 26 го Лютого),—дні дорогі для кожного Українця.

Тоді, як всюди, навіть по самих глухих кутках нашої вітчизни українці святкують „Шевченківські“ дні, впорядковують вечори, концерти, відчити, присвячені пам'яті Кобзаря,—в нашій „богоспасавім“ Харкові цей день сливе нічим не визначився в ряду інших днів.

Дивніш усього хоть би те з'явище, що в місцевій печаті 26 Лютого,—що називається,—а ні тelenь про Шевченка!

Тільки вже аж 28 го в „Утрі“ було уміщено статтю „Пам'яті Шевченка“,—передруковану з московських „Русских Вѣдомостей“...

Сумно й дивно. Там, в „серці Росії“, шанують Шевченківське свято, впорядковують вечір, а в Харкові, серці Слобідської України—„Утро“ і „Южний Край“ обійшли ці роковини... мовчки. Нехай уже не мали змоги місцеві українці святкувати ці дні—завдяки нашому генерал-губернаторові, що не тільки не визнає існування Українців, а навіть саме слово „український“ вважає якимсь жупедом, але промовчати про Шевченка в газетах—сором!

Тільки в невеличкій гуртку, в „студентській українській громаді“, 26-го лютого відбулись збори, присвячені пам'яті Т. Шевченка.

Збори розпочались коротеньким відчитом про значіння Тараса яко поета українського і в той же час борця за вселюдські ідеали—добра, братерства й правди на землі.

Після відчиту було промовляно де-кілька творів Кобзаревих.

Потім один з громадян прочитав досить цікавий доклад про відносини до Шевченка громадянства його часу взагалі й українського панства з'окрема. Промовець яскраво змалював сумну долю Кобзаря: громадянство цікавилось ним, як новим народним поетом, чудовим співцем українських пісень,—та в тяжкі хвилини нерозважної туги Кобзареві доводилось казати: „хіба самому написати таке послання до себе“... В кінці—проловець зробив порівняння відносин до Шевченка його „сучасників“ з відносинами до його, (власне до його дум, ідеалів, і їх здійснення), теперішнього українства.

Торкнувшись між иншим того поверхового патріотизму, що спалахує раз чи двічі на рік і знов пробує в приглушеному стані, читець закінчив свою мову бажанням і надією бачити в при сутніх „громадянах“ не поверхових патріотів, а справжніх провідарів у життя ідеалів Шевченкових.

Кінчилися збори сумними згукми „Заповіту“.

С. Семенович.

Редакторка-видавниця **О. Косач (Олена Пчілка)**.

Київ, електрична друкарня **К. Н. Милевського** і **К. В. Владимірська** ул., 31.

О П О В І С Т К И.

Видавництво „Український Учитель“

випустило нову книжку.

Б. Грінченко,

ПРО КНИГИ.

Як їх вигадано друкувати.

Ціна 10 коп.

Продається в усіх кращих книгарнях на Україні.

НОВА КНИЖКА

„Всесвітньої бібліотеки“.

Г. Гейне:

КНИГА ЛЕ-ГРАН

переклад **О. Черняхівського**. Київ, ціна 35 к. Продається в „Українській книгарні“.

Тільки що вийшла з друку нова книжка:

МИХАЙЛО ЛОЗИНСЬКИЙ

„Польський і руський революційний рух і Україна“

Ціна 35 коп.

Продається в *Київі*: 1) в „Українській Книгарні“, *Безаківська* 8; 2) в книгарні „Л. Ідзиковського“, *Хрещатик* 29; і 3) в книгарні „С. Іванова і Ко.“ *Фундуклеївська* 2.

Друкується *і незабаром вийде*

(Майже одночасно вийдуть 1 і 2 випуски)

УКРАЇНСЬКА МУЗА

Поетична антологія, під редакцією

Олекси Коваленка,

в 12 випусках; виходитиме кожного місяця. В антологію увійдуть кращі твори всіх найвидатніших українських поетів, починаючи од найстаріших корифеїв і до наших днів, всього до 120 поетів. В кожному випуску будуть твори 10 поетів (більше, як по 100 поезій) нових і вже друкованих, з портретами, біографіями і автобіографіями поетів, заставками і внітьками. Ціна кожного окремого випуску 25 к., з пересилкою 30 коп.; а по передплаті 2 рублі за всі 12 випусків, з пересилкою 2 р. 50 к. Можна на вишлат: 1 р. зараз, 1 руб. через місяць і 50 коп. першого липня (юля). *Гроші посилати:* Київ, Іванівська уліця 75, *Олексі Новолітнові*, або в „Українську Книгарню“, *Безаківська* 8.

Релактор-видавець **О. Коваленко**.